

O ABORDARE INTERDISCIPLINARĂ A RELAȚIEI DINTRE MASS-MEDIA ȘI DEMOCRAȚIE ÎN ROMÂNIA POSTCOMUNISTĂ

Daniel Șandru, Sorin Bocancea, *Mass-media
și democrația în România postcomunistă*, Iași, Editura
Institutul European, 2011, 299 pagini

Alexandru Bodnariu¹

Momentul 1989 a adus pentru mass-media din România o evadare din închisoarea cenzurii și a conformismului, a servituții impuse dar și auto-impuse. Schimbarea din plan politic a adus cu sine și o revoluție a mijloacelor de comunicare. Dar nu toate au fost bune și frumoase, căci în noul cadru politic, caracterizat de o democrație aflată în căutarea propriei identități, evoluția mass-mediei a cunoscut și fenomene precum monopolizarea spațiului public, cartelizarea mediatică sau utilizarea trusturilor de presă ca instrument menit să servească interese politice.

Bineînțeles că asemenea fenomene au suscitât interesul specialiștilor din varii domenii. În acest sens, volumul de față își propune să ofere o perspectivă interdisciplinară asupra evoluției raporturilor dintre mass-media și democrație în spațiul românesc postdecembrist.

Pornind de la activitatea de cercetare desfășurată în cadrul unui proiect intitulat *Societatea Bazată pe Cunoaștere – cercetări, dezbateri, perspective*, cei doi coordonatori, Daniel Șandru și Sorin Bocancea, au reunit în paginile volumului contribuții ale unor specialiști proveniți din diverse domenii, preocupați de dimensiunile multiple ale relației dintre mass-media și regimul politic românesc din ultimii 20 de ani. Demersul interdisciplinar, caracterizat de varietatea perspectivelor asupra temei propuse, este structurat pe cinci părți,

---

¹ Asist. univ. dr. Universitatea „Petre Andrei” din Iași, alexandru_bodnariu@yahoo.com.

menite să surprindă și să analizeze numeroasele valențe ale acestei relații.

Prima parte, intitulată *Configurarea spațiului public în democrația postcomunistă*, urmărește procesul conturării spațiului public în contextul unei democrații românești aflate la început de drum. Adrian-Paul Ilescu, pornind de la teoria dezvoltată de specialistul american în științe cognitive George P. Lakoff, privitoare la manipularea gândirii prin intervenția stereotipurilor, analizează mitul privatizării în mass-media românească. Autorul critică atitudinea mass-media privitoare la acest subiect, considerând-o vinovată de crearea unei mentalități publice pe care politologul o numește „privatizare cu orice preț”. Autorul trage un semnal de alarmă cu privire la necesitatea protejării diversității interpretărilor în spațiul public, responsabile de respectarea normelor instituționale și a pluripartidismului.

George Bondor pornește de la conceptul habermasian de sferă publică și identifică patologii ale spațiului public așa cum apar ele trasate în mass-media, demonstrând că existența pieței libere nu implică neapărat libertatea de comunicare în spațiul public. Cristian Bocancea tratează problema „democratizării opiniei” văzută ca o soluție cantitativistă la care presa postcomunistă a apelat pentru a ieși din inevitabila criză de creștere. Această soluție așează, conform autorului, omul-masă al lui Ortega y Gasset în centrul preocupărilor mass-media, aducând cu sine, pe lângă dimensiunea pozitivă, a cărei existență profesorul Cristian Bocancea nu o neagă, și un set important de dezavantaje, precum scăderea calității produsului media, infantilizarea publicului sau chiar instaurarea unei tiranii a opiniei dominante. Constantin Ilaș abordează subiectul presei partizane politico-economic, dominantă pe piața opiniei publice, care legitimează o opinie sau alta prin repetiție și nu pe temeiul adevărului, a dovezilor, și care duce la o anesteziere a opiniei publice. Ana-Maria Ambrosă, în capitolul intitulat „De la „datoria de opoziție” la cultura maniheismului politic în postcomunism” pornește de la rolul sistemului

mass-media în evoluția spațiului public în condiții de transparență relativă și respect pentru binele public, dar și în blocarea derapajelor autoritariste, rol care este însă umbrit de susținerea acordată de către mass-media unei culturi a maniheismului politic în virtutea căreia Celălalt (adversarul politic) trebuie distrus, desființat. Ionela Carmen Boșoteanu abordează procesul democratizării în contextul comunicării digitalizate, analizând democrația așa cum apare ea în mediul online.

Partea a II-a a volumului, intitulată *Evoluția mass-media în tranziția politică*, reunește contribuțiile semnate de Daniel Șandru, Sorin Bocancea, Tudor Pitulac, Ivona Burduja și Alina Hurubean și se concentrează pe evoluția mass-media în contextul tranziției.

În studiul intitulat „Mass-media, spațiul public și ideologia comunistă” Daniel Șandru pleacă de la ipoteza conform căreia deficitul democratic, caracterizat prin lipsa unei ideologii democratice la nivelul corpului social și al liderilor politici, dar și prin absența unei societăți civile menite să dea naștere unor discursuri alternative la cel al „societății politice” a influențat decisiv evoluția mass-media și a democrației din România postcomunistă. Politologul abordează problema înțelegerii ideologiei democratice ca o „practică de gândire” împărtășită de instituțiile media, societate și liderii acesteia; a modului în care instituțiile media au contribuit la articularea spațiului public postcomunist din România, analizând pretenția de obiectivitate a mass-media și discursul politic care, în concepția autorului, exercită o presiune asupra spațiului public.

Sorin Bocancea, în capitolul intitulat „Mass-media și puterea politică în România postcomunistă. Forme ale unor relații anormale” tratează relația tensionată dintre puterea politică și presă, relație pe care autorul o privește ca pe un element de normalitate, caracteristic tuturor democrațiilor. Demersul său se axează însă pe ipostazele „anormale” ale acestei relații. Ne sunt propuse trei ipostaze ale acestei anormalități: presa ca instrument al puterii politice (începutul anilor '90), presa sub

puterea politică (perioada 2000-2004) și presa ca putere politică (ultimii ani, începând cu 2007).

Tudor Pitulac ne propune o incursiune în suprapunerea funcțională a partidelor politice și a mass-media. Autorul consideră că societatea românească a experimentat efectul impactului negativ al situației create de transferul prerogativelor politice spre mass-media pe fondul erodării credibilității partidelor politice și al luptelor pentru putere. Ivona Burduja analizează, din perspectiva jurnalistului, comunicarea politică de tip 2.0 în spațiul românesc, urmărind relația dintre partide, mass-media și public, în capitolul intitulat „Politica românească și new media”. Promovarea stereotipurilor negative de gen și a tiparelor simpliste și comerciale de feminitate/masculinitate sunt teme centrale ale capitolului semnat de Alina Hurubean.

Partea a III-a, *Comunicarea mediatică în postcomunism*, reunind contribuții ale căror autori sunt Sabin Drăgulin, Livia Durac, Ioan Milică și Sorin Cristian Semeniuc tratează teme precum: raportul dintre mijloacele de informare în masă, spațiul politic și cetățean (Sabin Drăgulin, în „Puterea cuvântului versus puterea imaginii”), „mișcarea” vocabularului înspre înnoire frazeologică (Livia Durac, în „Conținuturi, semnificații ale comunicării în presa scrisă postdecembristă”), tehnicile de atac la persoană (Ioan Milică, în „Agresarea numelui în discursul public”), utilizarea stereotipurilor ca strategii ale propagandei (Sorin Cristian Semeniuc, în „Clișeul în politica și în presa românească posttotalitară”).

Partea a IV-a, intitulată *Contururi ale pieței media în postcomunism*, cuprinde capitolele semnate de Liviu Antonesei, Adrian Marius Tompea, Andrei Cucu și Anca Teodora Tompea. Scriitorul și publicistul Liviu Antonesei, în capitolul „O concisă privire istorică și o „analiză spectrală” a presei românești după 1989”, schițează coordonatele analizei evoluției presei postdecembriste și a relației acesteia cu democrația românească, subliniind legătura de natură co-evolutivă dintre degradarea presei și a clasei politice din ultimul deceniu. Problema studiilor de audiență din campaniile electorale (Adrian Marius Tompea,

În „Audiența mass-media în campania electorală”), a show-urilor mediatice (Andrei Cucu, în „Măsurători de audiență în mass-media românești. Cazul arestării lui Becali, show mediatic”) precum și analiza evoluției design-ului presei tipărite sunt alte teme abordate în această a patra parte a volumului.

Ultima parte tratează relația dintre *democrație și mass-media în context european* dintr-o perspectivă centrată pe teoria relațiilor internaționale, care evidențiază rolul informator al mass-media în diminuarea diferențelor dintre statele membre ale Uniunii Europene (Bogdan Ștefanachi, în „România postcomunistă – percepții și realități din perspectiva statutului de stat membru al UE”) și o altă perspectivă, de natură juridică, propusă de Dan Drugă și Larisa Demeter, în „Dimensiunea constituțională a delictelor de presă. Incompatibilitatea între dreptul libertății de exprimare și incriminarea insultei și calomniei”.

Volumul de față reprezintă deci o „radiografie” a situației României postcomuniste, așa cum menționează și cei doi coordonatori, a relației dintre regimul politic, cu ale sale mecanisme decizionale și instituționale, și instituțiile media.